

Peilverhoging van het IJsselmeer is niet nodig

Het plan om het peil van het IJsselmeer te gaan verhogen met maximaal anderhalve meter is zo ingrijpend voor de plaatsen rondom dat IJsselmeer en voor de vrij uitstromende rivieren op dit meer dat een alternatief gezocht moet worden. Dat is ook mogelijk, volgens Dirk van der Schrier.

Aanbeveling nummer 11 van de Deltacommissie luidt dat het peil van het IJsselmeer met maximaal anderhalve meter verhoogd wordt. Daarmee kan tot na 2100 onder vrij verval worden gespuid op de Waddenzee. Het peil van het Markermeer wordt niet verhoogd. Het IJsselmeer behoudt zijn strategische functie als zoetwaterreservoir voor Noord-Nederland, Noord-Holland en - vanwege de dieper indringende zouttong in de Nieuwe Waterweg - voor West-Nederland. Het peil van het Markermeer wordt niet verhoogd. Wanneer dat wel zou worden verhoogd, kan bij het IJsselmeer met maximaal 1,1 meter worden volstaan.

De argumentatie voor het niet verhogen van het peil van het Markermeer vind ik zwak. Grievend vind ik het argument dat duidelijkheid over de peilhandhaving helderheid biedt voor de ontwikkeling van Amsterdam en Almere. De doodzonde van het buitendijks bouwen, weliswaar voor eigen risico, wordt toch maar beloofd.

Voor Zwolle valt het wel mee. Volstaan kan worden met afdamming van het Zwartewater bij het punt waar de Overijsselse Vecht in het Zwartewater uitmondt. Daar zijn een scheepvaartsluis en een gemaal nodig voor de bemaling van het stroomgebied van de

Sallandse weteringen. Voor Kampen is de verhoging wel een probleem. Hoe moet het bijvoorbeeld met de IJsseldijk en het prachtige rivierfront? Een muur langs de IJssel bouwen? Ten zuiden van de stad is in het kader van 'Ruimte voor de rivier' het plan voor de bypass in voorbereiding. Het is de bedoeling in de bypass, dus buitendijks, ook een stadswijk te bouwen. Die komt te liggen op de geplande dijkhoogte: NAP + 4,5 meter. Moeten die dijken en de wijk nu al worden verhoogd met 1,5 meter tot NAP + 6,0 meter? 'Nee', vertelde men mij in Kampen. 'Het staat nog lang niet vast dat die peilverhoging van het IJsselmeer doorgaat en bovendien kan die wijk drijvend worden gebouwd.'

Misschien kan een keersluis aan de westzijde van het Ketelmeer Kampen voldoende beschermen tegen stormvloed op het IJsselmeer. Die keersluis kan niet voorkomen dat veel dijkverhogingen nodig zijn langs onder andere de IJssel, de bypass, het Zwartewater en de Overijsselse Vecht. Interessant is de problematiek van de buitenpolders langs de Kamperzeedijk tussen IJsselmuiden en Genemuiden. Die polders hebben een overstromingsnorm van 1:500 jaar. Het verdient overweging die polders onder de dijkkring van Mastenbroek te brengen.

Het is nog niet bekend of de dijken en de sluisen rondom het IJsselmeer moeten worden verhoogd of versterkt. Achter die sluisen liggen de havens met hun loswallen en steigers. Een grote peilverhoging betekent dat die loswallen en steigers omhoog moeten. Er zijn veel plaatsen die problemen door de hogere waterstanden moeten oplossen: Enkhuizen, Medemblik, Makkum, Hindeloopen, Stavoren, Lemmer, Urk, Ketelhaven, Blokzijl, Vollenhove, Genemuiden, Zwartsluis, Hasselt, Zwolle, Dalfsen, Kampen, De Zande en Hatterm.

Lagere waterstanden op komst op de Rijn(takken)

De Deltacommissie gaat er vanuit dat 's zomers de gemiddelde Rijnafvoer van 1.700 kubieke meter per seconde nu zal afnemen tot 700 kubieke meter per seconde in 2100. Wanneer langere periodes van droogte gaan optreden, kan de scheepvaart vaker last krijgen van lage rivierafvoeren. De commissie acht het verstandig dat de scheepvaart zich hierop voorbereidt door voor laagwater geschikte scheepstypen te bouwen. Uiteraard houdt dit watertekort ook in dat het IJsselmeer veel te weinig water ontvangt. Het ligt volgens de Deltacommissie voor de hand een waterreserve op dat meer te creëren door middel van peilverhoging. In

Het IJsselmeer.

de vorige eeuw reageerde men op hetzelfde probleem anders.

Kanalisatie

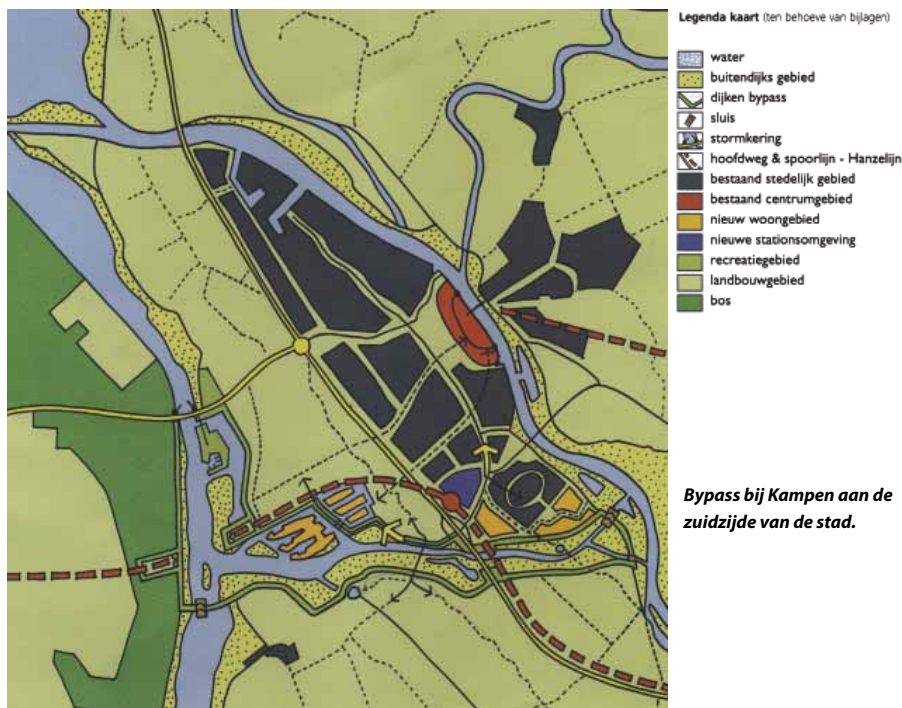
In 1941 vond men dat het IJsselmeer te weinig water toegevoerd kreeg en er te vaak problemen waren met de bevaarbaarheid van zowel de Nederrijn/Lek als de IJssel. Deze problemen werden in de vijftiger jaren in voldoende mate bestreden door kanalisatie van de Nederrijn/Lek. Het streven was toen gericht op een debiet van 340 kubieke meter per seconde door de IJssel en minimaal 60 kubieke meter per seconde door de Nederrijn/Lek. Voor de Waal resteerde 1.300 kubieke meter per seconde.

Bij een debiet van 700 kubieke meter per seconde krijgen Waal, IJssel en het IJsselmeer veel te weinig water toegevoerd. Die 340 kubieke meter per seconde was toereikend voor de scheepvaart, maar ruimschoots onvoldoende voor de watervoorziening van het IJsselmeer.

Kanaliseer nu ook de IJssel en de Waal. De behoefte aan water vanuit het IJsselmeer in 2100 is nog niet bekend evenmin als die in Zeeland en omgeving. Een IJsselmeer met een waterschijf van anderhalve meter bevat 1.100 miljoen $\times 1,5 = 1.650$ miljoen kubieke meter water. Hiermee kan gedurende de periode april t/m juli slechts 156,5 kubieke meter per seconde worden geleverd ten behoeve van de landbouw en de bestrijding van de verzilting. Dat is veel te weinig. Verder speelt de verdamping op het IJsselmeer nog een rol. In droge zomers wordt aan de IJssel door Gelderland en Overijssel betrekkelijk veel water onttrokken, in hoofdzaak ten behoeve van de landbouw. Uitgaande van een verdeling van de genoemde 700 kubieke meter per seconde van 400 kubieke meter door de IJssel, 240 kubieke meter door de Waal en 60 kubieke meter door Nederrijn/Lek zou de waterbehoefte van Nederland kunnen worden gedekt zonder dat een peilverhoging van het IJsselmeer nodig is. Waar het om gaat is dat de waterverdeling over de Rijntakken niet meer aan de natuur wordt overgelaten maar door middel van verdeelwerken (stuwen) wordt geregeld. Het ligt voor de hand de mogelijkheid tot verdelen ook te gebruiken bij de verdeling van grote afvoeren.

Bemaling van het IJsselmeer

De huidige peilbeheersing van het IJsselmeer voldoet niet. Niet voor niets is een vergroting van de spuicapaciteit gepland. Een betrouwbare peilbeheersing is met natuurlijk lozen niet mogelijk door de langdurige perioden met gestremde lozing, veroorzaakt door opwaaiing op de Noordzee/Waddenzee. Het verdient daarom aanbeveling zo spoedig mogelijk tot bemaling van het IJsselmeer over te gaan en daarbij tegelijkertijd de aanvoer van de IJssel zoveel mogelijk te beperken. De tweede fase van het project 'Ruimte voor de rivier' kan dan langs de IJssel achterwege blijven. Daarbij moet de Waal zodanig worden ingericht dat bij extreem hoog water kan worden volstaan met de

Bypass bij Kampen aan de zuidzijde van de stad.

huidige dijkhoogten langs de IJssel. Vrijwel al het water gaat door de Waal. Pas als de Waal en vervolgens de Lek ten volle belast zijn, kan het restant via de IJssel worden geleid. Een wat grotere dijkverhoging langs de Waal in combinatie met een eveneens wat grotere dijkverhoging langs een gedeelte van de Boven-Rijn in Nederland en Duitsland kost minder dan geringere dijkverhogingen langs meer Rijntakken. Dat komt onder meer door de hoge initiële kosten.

Door zo te handelen, kunnen de kosten van bemaling van het IJsselmeer laag blijven en blijven alle werken voor een peilverhoging van het IJsselmeer achterwege. Wanneer bij de afwegingen het landschap, de natuur en de cultuurhistorie worden betrokken, heeft dit voorstel zeker de voorkeur boven peilverhoging van het IJsselmeer.

Overhaasten is niet nodig

Drie argumenten pleiten voor het de tijd nemen voor grondig onderzoek voordat aan de nieuwe deltawerken wordt begonnen: de stijging van zeespiegel langs de Nederlandse kust is nog steeds die van 18 à 20 cm per eeuw, de afvoeren van de Rijn geven al een eeuw lang een constant beeld én de afvoeren van de Rijn waarmee nu wordt gerekend kunnen niet door het Duitse deel van de Rijn worden aangevoerd. Het tweede deltaplan zegt hierover: "De hoogte van de waterkeringen in Duitsland is zodanig dat bij afvoeren vanaf circa 14.000 kubieke meter per seconde grootschalige overstromingen optreden." "Voor de Rijn bij Lobith bedraagt de top die Nederland uiteindelijk bereikt bij een potentiële afvoer van 19.000 kubieke meter per seconde - die volgens klimaatveranderingsscenario's denkbaar is in 2050 - 16.000 kubieke meter per seconde." In het betreffende internationale rapport,

waaraan het bovenstaande is ontleend, lees ik echter: "Zonder rekening te houden met de dijkoverstromingen - die dan op de Ober- en Niederrhein optreden - zou de Rijn bij Lobith 18.700 kubieke meter per seconde te verwerken kunnen krijgen. Wanneer de overstromingen meegerekend worden, is bij Lobith een piek te verwachten van ongeveer 15.500 kubieke meter per seconde." De commissie heeft dus afgerond zonder aan te geven waarom dat zo nodig moet.

Samenvattend

Het advies van de tweede Deltacommissie lost voor West-Nederland de veiligheidsproblemen op, maar bezorgt Noord-Nederland het probleem van de gevolgen van een grote peilverhoging van het IJsselmeer ten behoeve van de watervoorziening tijdens de droger wordende zomers. In dit artikel pleit ik voor het regelbaar maken van de waterverdeling over de Rijntakken in combinatie met kanalisering van de IJssel en de Waal. De IJssel krijgt dan een minimale hoeveelheid water toegevoerd; alleen in de zomer daarentegen voldoende water voor compensatie van in hoofdzaak de omvangrijke wateronttrekkingen aan het IJsselmeer. Bemaling verbetert de peilbeheersing van het IJsselmeer. Een groot aantal werken komt daardoor te vervallen, maar daarvoor komen andere werken in de plaats, werken waarvan behalve de watervoorziening ook de scheepvaart profiteert. Rekening houdend met het landschap, de natuur en de cultuurhistorie verdient dit voorstel zeker de voorkeur.

Dirk van der Schrier

Dit artikel is een bewerking van een lezing die Dirk van der Schrier houdt op 5 december als gastdocent aan de Universiteit Twente in Enschede.